

Dr. Gianone András, PhD

MAGYARORSZÁG

KATOLIKUS PEDAGÓGIAI SZERVEZÉSI ÉS TOVÁBBKÉPZÉSI INTÉZET

A katolikus oktatás Franciaországban

TÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK

A francia katolikus oktatásra nagymértékben hatott az állam és az egyház között a francia forradalomtól kezdve folyó harc, amely a 19–20. század fordulóján csúcsosodott. Az ekkor hozott oktatásügyi törvények nyomán megszüntették az iskolai hitoktatást, kizárták az egyházi személyeket az állami iskolák tanterületeiből, számos – részben iskolafenntartó – szerzetesrendet betiltottak, és végül minden szerzetest eltiltottak a tanítástól. 1905-ben pedig törvényt hoztak az állam és az egyház szétválasztásáról, amely szerint „a Köztársaság nem ismer el, nem fizet, nem támogat egyetlen felekezetet sem.”¹ A francia katolikus iskola ettől kezdve magániskolának számított, és ezt az elnevezést (*enseignement privé*) ma is őrzi. A katolikus iskolák egészen az 1950-es évekig nagyrészt csak a diákok szüleire támaszkodhattak. Nem véletlen, hogy a két világháború közötti időszakban született meg a Szülők Szövetsége, amely mindmáig jelentős szerepet játszik a katolikus oktatás életében.²

A hangsúlyozottan laikus francia állam és az egyház között a 20. század elején tapasztalható feszültségek azonban fokozatosan csökkentek. Ami az oktatást illeti, az 1940-es évektől kezdve bizonyos állami támogatásokban katolikus iskolák is részesülhettek. A meghatározó változás az 1959-es Debré-törvénnyel következett be, amely lehetővé tette a katolikus oktatási intézményeknek, hogy olyan szerződést kössenek az állammal, amely jelentős anyagi támogatást biztosít számukra, és beilleszti őket a francia közoktatásba. Ezzel a lehetőséggel élt is a katolikus iskolák döntő többsége, azóta pedig jelentős változás nem történt, így alapvetően ez a törvény határozza meg a katolikus oktatás jelenlegi helyzetét Franciaországban.³

---

¹ BOZSÓKY P. G., *Az állam és az egyház kapcsolatai Franciaországban*, Agapé, Újvidék 1992, 73–96.

² *Les Associations des Parents d'élèves de l'Enseignement libre. Propos, souvenirs et documents*, Paris 1978, 25–28. Megjegyzendő, hogy 1945-ben éppen a francia példa nyomán szerveződött meg Magyarországon a Katolikus Szülők Vallásos Szövetsége, amely jelentős szerepet játszott az iskolaállamosítás elleni küzdelemben.

³ BOZSÓKY P. G., i. m., 127–131; DUCOMTE, J-M., *A laïcité française modèle: a jelző nélküli laïcité*, in FEJÉRDY A. – MONTÉTY, H. de (szerk.), *Demokrácia és vallás*, Gondolat Kiadó, Budapest 2010, 99–100. A francia jog egyik érdekessége, hogy a törvények benyújtójuk nevét viselik. A Debré-törvény mai jelentőségéről külön kiadvány született: *L'établissement associé: l'autonomie au service de l'intérêt général*, Secrétariat général de l'enseignement catholique, 2011.

STATISZTIKAI ADATOK⁴

Franciaországban körülbelül 12 millió tanulót tartanak számon, és a tanulók hatoda, mintegy 2 millió diák tanul katolikus iskolában. Ehhez a képhez azonban hozzátartozik, hogy iskolai tanulmányai során a diákoknak mintegy 40 százaléka tanul több-kevesebb ideig katolikus iskolában.⁵ Franciaországban összesen csaknem 9000 katolikus oktatási intézmény van, ezekben több mint 134.000 tanár és 78.000 nem pedagógus alkalmazott dolgozik. A katolikus iskolák nagy többsége egyházmegyei fenntartású, a diákok kétharmada ide jár. Ahogy az 1. diagramon is látszik – a magyarországi helyzethez hasonlóan –, a szerzetesrendek inkább a középfokú oktatásban aktívak.

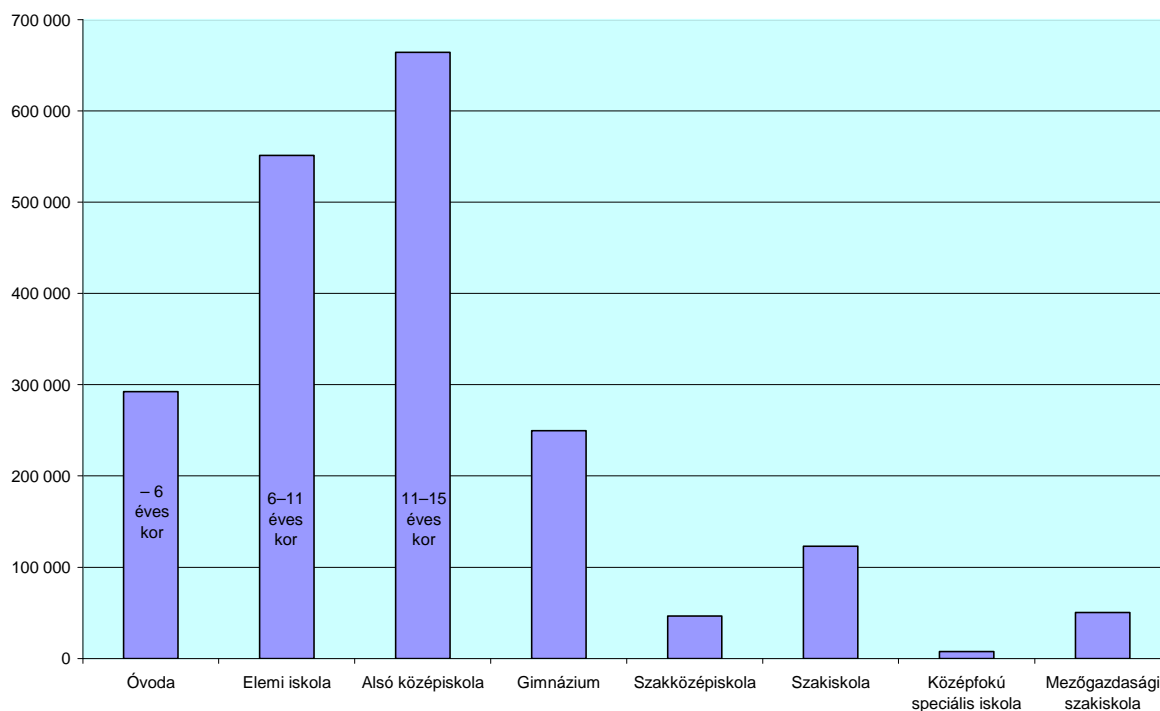

1. ábra Katolikus iskolák megoszlása fenntartók alapján

Érdeemes megemlíteni, hogy a katolikus intézmények diáklétszáma általában kisebb, mint állami társaiké. A 2013/2014-es tanév statisztikai adatai alapján készült 2. diagramból pedig jól látható, hogy a katolikus oktatáson belül azt a két iskolatípust látogatja a legtöbb diák, amely nagyjából a mi általános iskolánk alsó és felső tagozatának felel meg. Az elmúlt évtized statisztikái alapján kirajzolódik az is, hogy az alapfokú oktatásban a katolikus iskolák diáklétszáma némileg csökkenő tendenciát mutat az államiakéval szemben, a középfokú oktatásban azonban ezzel ellentétes és erősebb tendencia figyelhető meg a katolikus iskolák javára.

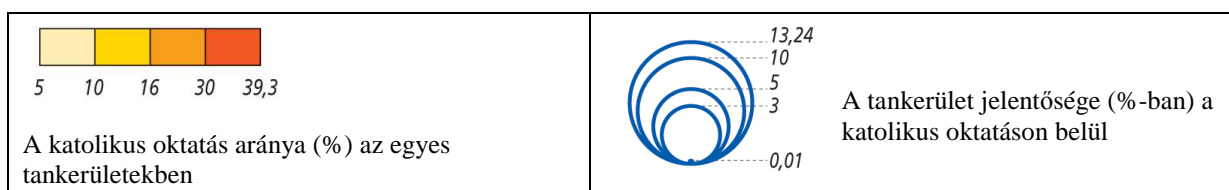
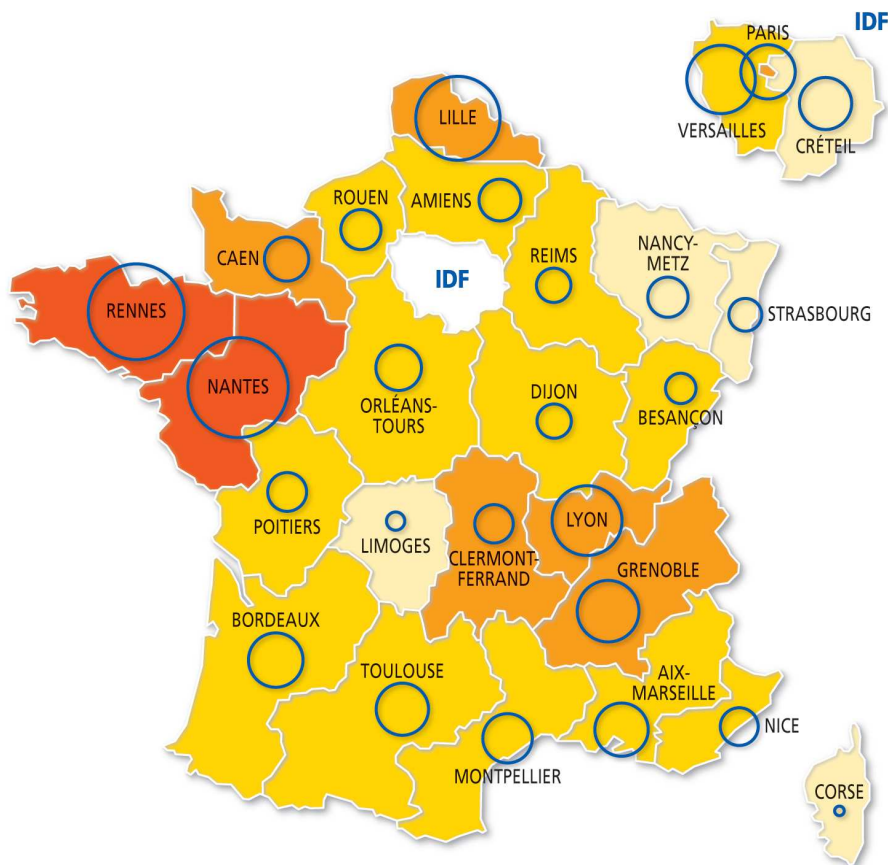
⁴ Ebben a fejezetben alapvetően a következő kiadványra támaszkodtam *Les chiffres clefs de l'enseignement catholique*, in *Enseignement Catholique Actualités*, N° 359, février–mars 2014. Ezúton is szeretném megköszönni e folyóiratban megjelent térkép közlésének engedélyezését.

⁵ Pascal Balmand, a francia katolikus oktatás központi szervezetének (SGEC) főtítkára által tartott előadás a CEEC (Katolikus Oktatás Európai Bizottsága) párizsi közgyűlésén, 2014. október 10-én.

2. ábra Diáklétszám a katolikus oktatás egyes iskolatípusaiban

A katolikus iskolahálózat nem egyenletesen fedi le Franciaország területét. Vannak olyan régiók, ahol a katolikus oktatás igen erős pozíciókkal bír, és természetesen vannak az átlagosnál jóval kevesebb katolikus iskolával rendelkező régiók. Amint a mellékelt térképen is látszik, Elzászban kevesebb mint 10% a katolikus oktatásban részesülő diákok aránya, Bretagne-ban viszont csaknem 40%, ami az országos átlag több mint kétszerese. Ez utóbbi régióban tradicionálisan erős a katolikus egyház, a francia forradalom idején is itt volt a legmagasabb az esküt megtagadó papság aránya. Érdekes a központi régió (IDF, azaz *Ile-de-France*) esete is: a Párizstól keletre eső tankerületben kisebb a katolikus oktatás jelentősége, mint Párizstól nyugatra. Ennek pedig az az oka, hogy a nyugati tankerület lakossága sokkal polgárosultabb (a szó eredeti értelmében burzsoá), mint a keleti „vörös övezet”.

3. ábra A katolikus oktatás területi jellemzői (forrás: © HugoMap/ECA)

A KATOLIKUS OKTATÁS JELLEGZETESSÉGEI

Franciaországban a katolikus iskola mindenki előtt nyitva áll, egyrészt azért, mert erre kötelezi az állammal megkötött szerződés, másrészt pasztorális szempontból. Manapság a katolikus iskolákban valóban minden társadalmi rétegből származó, mindenféle vallási és kulturális hovatartozású diák megtalálható, jóllehet még ma is inkább a kedvezőbb társadalmi-kulturális háttér a jellemző. A francia katolikus oktatás arra törekszik, hogy befogadóbb legyen a hátrányos helyzetűekkel (szegényekkel, bevándorlókkal, sérültekkel) szemben. Ezért a közelmúltban egy pénzalapot hoztak létre konkrét iskolai projektek támogatására⁶

⁶ Uo.

A francia katolikus iskolákban nincs hitoktatás, mivel az állammal kötött egyezmény alapján a nemzeti tantervet kell követni, amely ezt nem teszi lehetővé. Ellenben minden katolikus iskolában van pasztorális felelős, aki különböző hitéleti programokat és hittanórákat (pl. bérnyelásra való felkészítést) kínál a diákoknak, ezeken azonban a részvétel nem kötelező. Emellett több iskolában bevezettek egy keresztény kultúra vagy vallási kultúra órát, amelynek célja, hogy bemutassa a diákoknak a keresztény hit kulturális dimenzióját, a kultúra vallási dimenzióját és általában a kereszténységet. Ez a tantárgy azért is fontos, mert a fiatalok vallásos műveltsége jelentősen csökkent az elmúlt harminc évben, és ez már a történelem és az irodalom órák megtartását is nehezíti.⁷

Az iskola katolikus jellege a pedagógiai programban tükröződik, amelynek elsődleges referenciája az evangélium. A pedagógiai program minden intézménynek a sajátja, de a legfontosabb közös vonások megtalálhatók a francia katolikus oktatás statútumában, amelyet a püspöki kar hagyott jóvá. E statútum szerint a katolikus iskola olyan iskola, amely tiszteletben tartja az emberi méltóságot, különösen figyel a szegényekre és a gyengékre, Isten tervét szolgálja és a szeretet igazságában nevel. Az iskola katolikus jellegének biztosításában jelentős szerepet játszik az intézményvezető, akit a fenntartó nevez ki, és aki kinevezésekor „missziós levelet” kap, amely felelősséget ruház rá az iskola pasztorális életében. A statútum szerint: „Figyelnie kell arra is, hogy a katolikus hitet mindenkinek felkínálják, és hogy az iskolai közösség minden keresztény tagja, gyermek, fiatal vagy felnőtt megvallhassa és megoszthassa a hitét.”⁸

Aki katolikus iskolában szeretne tanítani, annak előzetesen tájékozódnia kell a katolikus oktatás sajátos jellegéről és pedagógiai programjáról. Ezután egy egyházmegyei oktatási igazgatóból és katolikus intézményvezetőkből álló bizottság elbeszélget a jelölttel, és igazolást ad arról, hogy katolikus iskolában taníthat.⁹ A katolikus iskolák tanárait azonban az – állami – tankerület vezetője nevezi ki, igaz az iskolaigazgatónak egyetértési joga van.¹⁰ A tanárokat a katolikus oktatás pedagógiai központjaiban képzik, együttműködve a katolikus egyetemekkel. Az állami oktatásban dolgozó kollégáikhoz hasonlóan nekik is le kell tenniük egy minősítő vizsgát, hogy kinevezett tanárok lehessenek. A katolikus iskoláknak ugyanis meg kell felelniük a nemzeti pedagógiai program által támasztott követelményeknek.¹¹

---

⁷ Uo. Ugyanezt támasztja alá a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium testvériskolájának pasztorális programja http://www.ste-genevieve.org/wordpress5/?page_id=640 (Utolsó megtekintés 2014. november 21.)

⁸ *Statut de l'enseignement catholique en France*, 2013, 13–14.

⁹ *Statut de l'enseignement catholique en France*, 2013, 18.

¹⁰ *L'établissement associé: l'autonomie au service de l'intérêt général*, Secrétariat général de l'enseignement catholique, 2011, 3144–45.

¹¹ *L'école catholique en Europe*, Comité européen pour l'enseignement catholique, 2010, 37–38.

A francia katolikus oktatásban a tanárok – és közvetve a nem pedagógus dolgozók – bérét az állam fedezi. Ezenkívül az alapfokú iskolák esetében a község, alsó középiskolák (*collège*) esetében a megye, felső középiskolák (*lycée*) esetében a régió fedezi az intézmény működési költségeit. A szülőknek tandíjat kell fizetni, ennek mértéke azonban nem túlságosan magas: évente nagyjából 400 euró az óvodában és az elemi iskolában, 600 euró az alsó középiskolában, illetve 700 és 900 euró közötti összeg a felső középiskolában, típustól függően. Ebből fedezik a hitoktatással és a vallásgyakorlással összefüggő kiadásokat, a fejlesztési, építési és renoválási költségeket, valamint az iskolai sport- és egyéb eszközök beszerzését.¹²

A KATOLIKUS OKTATÁS SPECIÁLIS VONÁSAI ELZÁSZ-LOTARINGIÁBAN

Az 1870-es porosz-francia háborúban elvesztett Elzász-Lotaringiában (pontosabban Moselle-ben és a két elzászi megyében) 1905-ben nem léphetett életbe az egyház és állam szétválasztása, mivel ez a régió akkor a Német Császársághoz tartozott, amely a napóleoni konkordátum alapján fenntartotta az egyház anyagi támogatását. Amikor ezek a területek az 1919-es versailles-i békével újra Franciaországhoz kerültek, a helyi lakosság ellenállása miatt az 1905-ös szabályozást nem vezették be. Mindmáig életben maradt a kötelező és állam által finanszírozott hitoktatás is. A diákot a szülő kérésére azonban mentesítik a hittanórák látogatása alól.¹³

ÚJ KIHÍVÁSOK¹⁴

A francia katolikus oktatás a múltban élen járt a pedagógiai kutatásokban, illetve új módszertani eljárások bevezetésében, és fontos lenne, hogy a jövőben is élen járjon, mert manapság olykor csak az oktatási kormányzat reformjai hatására lép. A francia katolikus oktatás központi szervezetének (*SGEC*) főtitkára szerint el kellene gondolkodni azon, vajon alkalmazkodik-e az iskola napirendje a diákok napi ritmusához és szükségleteihez. Ugyancsak szükséges lenne a közösségi tanuláshoz nagyobb teret biztosítani a csapatmunkához

---

¹² *L'établissement associé: l'autonomie au service de l'intérêt général*, Secrétariat général de l'enseignement catholique, 2011, 111–131; *L'école catholique en Europe*, Comité européen pour l'enseignement catholique, 2010, 38–39; *Les chiffres clefs de l'enseignement catholique*, in *Enseignement Catholique Actualités*, N° 359, février–mars 2014, XVI–XVII.

¹³ GUÉNOIS, J.-M., *Pourquoi le Concordat s'applique en Alsace-Moselle?*

<http://www.lefigaro.fr/politique/2012/01/26/01002-20120126ARTFIG00484-pourquoi-le-concordat-s-applique-en-alsace-moselle.php> (Utolsó megtekintés 2014. november 17.)

¹⁴ Ebben a fejezetben alapvetően Pascal Balmand-nak, a *SGEC* főtitkárának az előadására támaszkodtam, amely a CEEC (Katolikus Oktatás Európai Bizottsága) párizsi közgyűlésén, 2014. október 10-én hangzott el.

szükséges képességek elsajátítása érdekében, amely egyben csökkentené a versenyszellemet, és segítene a másokra való odafigyelés, a szolidaritás kialakításában.

Európa-szerte, így Franciaországban is gondot okoz a hivatások csökkenése. Az oktatás területén aktív szerzetesrendek közül egyes női közösségek a kihálás szélén állnak, és kénytelenek átadni iskoláik fenntartását az egyházmegyének. Egyre több rend (mint például a Keresztény Iskolatestvérek) igyekszik azonban egy világiakból álló kört létrehozni, amelynek át tudja adni karizmáját, és amely képes lesz az iskolában a szerzetesi pedagógiai programot továbbvinni, akkor is, ha a szerzetesek száma nagyon lecsökken.

A francia kormány 2015-re tervezi – új tantárgyként – az erkölcsstan oktatás bevezetését. A francia katolikus oktatás képviselői azonban azon az állásponton vannak, hogy az erkölcsstant nem egy tantárgy keretében kellene tanítani, hanem az erkölcsi nevelésre kellene a hangsúlyt helyezni, amely az iskola minden dolgozójának feladata.

A tanárok az elmúlt évtizedek alatt ahhoz szoktak hozzá, hogy az iskola katolikus jellege a légkörben, a diákokkal való foglalkozásban nyilvánul meg, de a tananyag nem különbözik attól, amit az állami oktatás nyújt. Ez azonban a *SGEC* főtitkára szerint nem helyes, hiszen a tananyag sohasem lehet semleges. Ezért át kellene gondolni a szaktárgyi oktatás tartalmát a katolikus identitás megerősítése céljából.¹⁵

Franciaországban jelentős muzulmán kisebbség él, és ennek következményei természetesen a katolikus oktatásban is megmutatkoznak. Vannak olyan katolikus iskolák, amelyekben a diákok jelentős része (akár a 70%-a) muzulmán, ami többek között azzal magyarázható, hogy a katolikus iskolákban nem tilos a fejkendőviselés, amelyet az állami iskolában 2004-ben – más vallási jelképekhez hasonlóan – betiltottak. A muzulmán diákok jelenléte a katolikus oktatás számára is kérdéseket vet föl: kell-e például számukra az imához helyiséget biztosítani, vagy mi a teendő akkor, ha a diákok csak a férfi tanároknak hajlandók válaszolni, nőknek nem.¹⁶

***

A magyar olvasó bizonyára furcsának találja a francia katolikus oktatás több jellegzetességét. Hiszen mi – a jogi keretektől most eltekintve – azt az intézményt tekintjük katolikus iskolának,

---

¹⁵ Magyarországon ugyanezre a problémára igyekszik választ adni az Értékkorientált Pedagógia sorozat, amely olyan oktatási segédkönyveket kínál az általános és középiskolai oktatás számára, amelyek elősegítik a közismereti tantárgyakban a keresztény szellemiségű ismeretek és értékrend átadását. TRAUTTWEIN, É., *Értékkorientált Pedagógia címmel sorozat indult*, in *Magyar Kurír*, 2013. április 13. szombat 14:10, <http://www.magyarurir.hu/hirek/ertekorientalt-pedagogia-cimmel-sorozat-indult> (Utolsó megtekintés 2014. november 21.)

¹⁶ HOFFNER, A-B., *L'enseignement catholique face à ses élèves musulmans*, in *La Croix*, le 8 septembre 2010, <http://www.la-croix.com/Religion/Actualite/L-enseignement-catholique-face-a-ses-eleves-musulmans- NG - 2010-09-08-578289> (Utolsó megtekintés 2014. november 17.)

amelyben a tanárok és a diákok többsége katolikus, a franciák értelmezése szerint viszont egy iskolát a pedagógiai programja tesz katolikussá. Talán érdemes elgondolkodni Claude Dagens angoulême-i püspök szavain, aki egyik előadásában azt hangsúlyozta, hogy a katolikus iskolának nemcsak a katolikusokkal kell foglalkoznia, hanem – Krisztusról tanúságot téve – az a feladata, hogy „megkeresse és megmentse azt, ami elveszett” (Lk 19,10).¹⁷

SUMMARY

In France, the state is very strongly linked to the laity, yet the French Catholic education is the strongest in Europe. The majority of the French Catholic schools – on the basis of their contract with the State – is open to everyone and adopts the national curriculum. However, the state respects the special character of Catholic education and provides financial support.

---

¹⁷ DAGENS, C., *La place et la responsabilité de l'enseignement catholique dans nos sociétés européennes*, 5. http://data.over-blog-kiwi.com/0/75/95/23/20141013/ob_174d15_la-place-et-la-responsabilite-de-l-en.pdf (Utolsó meglekintés 2014. november 20.)